

приложение. – Ивановский государственный химико-технологический университет, 2010. – № 4. – С. 20–25. **5. Овчаренко О.И.** Оптимизация затрат на проведение рекламной кампании предприятия *Овчаренко О.И., Богданенко А.И.* Вестник Таганрогского института управления и экономики. 2010. – №1, – С. 10-11. **6. Федоров Д.С.** Оптимизация структуры рекламного бюджета фирмы *Федоров Д.С.* Маркетинг в России и за рубежом. – М: "Финпресс", 2001, – №4, – С. 25-27.

Bibliography (transliterated): **1.** Shelobaev S.I. *Matematicheskie metody i modeli v jekonomike, finansah, biznese*: Ucheb. posobie dlja vuzov Shelobaev S.I. – Moscow: JuNITI–DANA, 2001. 367 p. **2.** *Jekonomiko-matematicheskie metody i modeli v marketinge*: Ucheb.posobie dlja vuzov Pod. red. V.V.Fedoseeva. – 2-e izd., pererab. i dop. – Moscow: JuNITI–DANA, 2001. 159 p. **3.** Rjazanov Ju.G. *Mediaplanirovanie* Rjazanov Ju.G., Shmatov G.A. Ekaterinburg: Jekskom, 2002. 201 p. **4.** Bobkov S.P. *Optimizacija rashodov na reklamu v uslovijah ogranichenosti resursov* S.P. Bobkov, A.B. Filimonov, O.A. Shirokaja *Sovremennye naukoemkie tehnologii. Regional'noe prilozhenie.* – Ivanovskij gosudarstvennyj himiko-tehnologicheskij universitet 2010. - № 4. P. 20-25. **5.** Ovcharenko O.I. *Optimizacija zatrat na provedenie reklamnoj kampanii predpriyatija* Ovcharenko O.I., Bogdanenko A.I. *Vestnik Taganrogskogo instituta upravlenija i jekonomiki*, 2010, №1, - P. 10-11. **6.** Fedorov D.S. *Optimizacija struktury reklamnogo bjudzhetza firmy* Fedorov D.S. *Marketing v Rossii i za rubezhom.* – М: "Finpress", 2001, №4, - P. 25-27.

Надійшла (received) 13.11.2014

УДК 658.155.012.7: 338.583

Н.Л. ГАВКАЛОВА, д-р.екон.наук, проф., Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця, Харків

ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗНИЖЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розкрито сутність поняття трансакційних витрат в контексті функціонування діяльності підприємств. Досліджено вплив використання аутсорсингу на зниження трансакційних витрат. Проаналізовано переваги та ризики застосування аутсорсингу. Обґрунтовано необхідність впровадження аутсорсингу у діяльність підприємства для зниження рівня трансакційних витрат.

Ключові слова: підприємство, трансакційні витрати, трансформаційні витрати, аутсорсинг ризики аутсорсингу.

Вступ. Необхідною умовою успішної діяльності підприємства на ринку є скорочення витрат та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Для зниження витрат, зокрема, трансакційних на сучасному етапі здійснення ринкових трансакцій підприємства все частіше користуються послугами зовнішніх суб'єктів, зокрема, аутсорсингом, для виконання окремих бізнес-процесів підприємства. Використання аутсорсингу у діяльності підприємства має як переваги, так і недоліки. Вітчизняний ринок аутсорсингових послуг тільки набуває динамічного розвитку, що

впливає на необхідність формування підходів до оцінки даного виду послуг з точки зору їх якості та ефективності.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Дослідженням сутності аутсорсингу та ефективності його використання у економічній діяльності суб'єктів господарювання присвячено праці видатних зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: А.Ю. Бархасової, І.І. Заводовської, Л.А. Захарченко, О.А. Демчевої, Д.П. Дойла, О.Л. Логіненко, Т.Н. Рибіної, В.В. Синяєва, А. Соколової, С.В. Юрьєва, та ін. Найбільш відомими зарубіжними вченими-економістами, що досліджують трансакційні витрати в рамках інституціональної теорії, є: Алчян А.,

© Н. Л. Гавкалова, 2014

Б'юкенен Дж., Веблен Т., Гелбрейт Дж., Капеллошников Р., Коммонс Дж., Коуз Р., Норт Д., Нурієв Р., Олійник А., Поланьї К., Саймон Г., Архієреєв С., Булеєв І., Дементьєв В. та ін. Враховуючи масштабність дослідження, слід зазначити, що проблема визначення впливу аутсорсингу на зниження трансакційних залишається відкритою для вивчення.

Постановка проблеми. Використання аутсорсингу в контексті загальної ефективності діяльності підприємства дає можливість диференціювати рівень використання ресурсів: фінансових, матеріально-технічних при досягненні кінцевого результату діяльності. Таким чином набувають актуальності дослідження, присвячені важливій загальнонауковій проблемі – забезпеченню ефективності використання аутсорсингу, в межах чого є своєчасним при розгляді даної категорії приділити уваги трансакційним витратам, сутність яких розглянута на рівні інституційної економіки, а на мікрорівні дослідження зазначених проблем є обмеженими та дискусійними.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування необхідності залучення аутсорсингу в діяльність підприємства для зниження трансакційних витрат.

Матеріали досліджень. Для досягнення поставленої в статті мети необхідно визначитися з типом трансакційних витрат, які необхідно дослідити. На підприємстві в ході його поточної діяльності виникають скупні трансакційні витрати, пов'язані з різними сферами діяльності. Можна виділити сукупні трансакційні витрати і специфічні. До специфічних відносять такі, наприклад: трансакційні витрати інноваційної діяльності, маркетингової діяльності, фінансової діяльності і т.ін.

Сукупні витрати підприємства складаються з трансакційних та трансформаційних. Категорію «трансформаційні витрати» запропонував Д. Норт, який розглядав їх як такі, що забезпечують перехід ресурсів з однієї виробничої формації до іншої та забезпечують створення нової вартості [1]. Отже в якості трансформаційних витрат можна розглядати виробничі, як їх називав дослідник.

Трансакційні витрати на підприємстві можна класифікувати на декілька груп за основі класифікації трансакцій, здійсненої Дж. Коммонсом. Дослідник поділяв їх на торгові, управління та раціонування. Торгові трансакції здійснюються при взаємодії підприємства з іншими контрагентами на ринку – ці витрати і є безпосередньо трансакційними з огляду на дефініції даної категорії. Управлінські витрати

виникають через необхідність організувати діяльність окремих працівників в рамках підприємства. Насправді такий підхід не суперечить розумінню трансакційних витрат, але ставить під сумнів підхід до прийняття управлінських рішень. Р. Коуз розглядав трансформаційні витрати, значення яких відповідає розглянутому вище трактуванню даної категорії Д Норттом [1], і трансакційні, які супроводжують процес передачі напівфабрикатів від виробника до споживача. Цей перехід Р. Коуз і розумів як трансакцію, що і обумовило запропоновану ним теорію виникнення підприємства як альтернативи ринку, де трансакційні витрати на відміну від некоординованого ринку регулюються внутрішнім механізмом підприємства. На основі цього твердження виникнення підприємств Р. Коуз пояснював бажанням працівників об'єднуватися в «групи» – підприємства – на відміну від взаємодії на вільному ринку [2]. А рішення типу «виробляти або купувати» повністю залежить від трансакційних витрат. Базуючись на такому підході, він протиставляв ринок і підприємство. В основі підходу Х. Демсеца лежать такі вихідні умови: 1) підприємство виробляє продукцію шляхом перетворення сировини та напівфабрикатів на готову продукцію – ці витрати є трансформаційними; 2) виробництво потребує залучення найманих працівників, управління яким вимагає витрат – управлінських; 3) при взаємодії на ринку з іншими контрагентами підприємство несе трансакційні витрати. Враховуючи виокремлення управлінських витрат рішення типу «виробляти або купувати» суттєво ускладнюється. Насправді, при прийнятті цього рішення необхідно орієнтуватися не лише на трансакційні витрати, але й на управлінські, які виникають замість трансакційних у підприємства, якщо воно вирішує виробляти продукцію, а не купувати її. Крім того підприємство повинно брати до уваги і трансформаційні витрати: адже в залежності від способу організації виробництва і рівня технології трансформаційні витрати в разі самостійного виробництва продукції можуть суттєво відрізнятись від аналогічних при купівлі даного продукту на ринку.

Для зниження витрат на підприємстві доцільно ретельно проаналізувати їх рівень та визначити непрофільні функції підприємства, виконання яких доцільно передати зовнішньому виконавцеві, що спеціалізується у даній галузі. Це сприятиме зростанню ефективності діяльності підприємства та підвищенню рівня його конкурентоспроможності. Внаслідок того, що аутсорсинг безпосередньо пов'язаний з розподілом прав власності і правомочності ухвалення управлінських рішень між різними економічними агентами, доцільно розглядати його зміст аутсорсингу з позиції сучасної неінституціональної теорії прав власності.

О. Уільямсон розглядає аутсорсинг з позиції теорії трансакційних витрат. Дослідник вважає, що простота укладення контрактів варіюється залежно від характеристик трансакції, при цьому особливе значення надається тому, чи є джерелом доданої цінності неперервність збереження стосунків, між конкретним покупцем і продавцем. Рішення про закупівлю у форматі вибору між самостійним виробництвом продукту або послуги і купівлею у зовнішнього постачальника приймаються з урахування принципу економії трансакційних витрат, внаслідок того, що трансакція виступає в ролі основної одиниці аналізу. Основна закономірність полягає в тому, що в міру посилення двосторонньої залежності контрагентів

відбувається поступовий розвиток ефективного управління договірними стосунками сторін, відправною точкою якого є простий ринковий обмін, що переростає в контракт гібридного типу (з підтримкою достовірності зобов'язань) і завершується, у свою чергу, ієрархією. Вона відповідає рішенням «самостійно виробляти», яке за розгляду з позицій теорії трансакційних витрат виступає організаційною формою останньої інстанції [3].

Використання аутсорсингу у своїй діяльності може забезпечувати підприємству отримання суттєвих переваг в порівнянні з конкурентами. Основним джерелом привабливості аутсорсингу є те, що зовнішній постачальник послуг здатний забезпечити економію витрат, вищий рівень послуг за рахунок спеціалізації, використання дешевшої і кваліфікованої робочої сили. Використовуючи професійні послуги аутсорсерів, що є кваліфікованими фахівцями, у підприємства заявляється можливість спрямувати свої власні ресурси в найбільш прибутковій сфері діяльності [4].

Але неможливо залишити поза увагою дослідження ризиків використання аутсорсингу, до яких можна віднести наступні:

- загроза появи опортуністичної поведінки аутсорсера, внаслідок появи залежності від нього;
- ризик витоку конфіденційної інформації, що може призвести до зниження конкурентоспроможності підприємства;
- можлива втрата контролю над діяльністю;
- погіршення якості продукту або послуги, внаслідок неналежного виконання аутсорсером своїх зобов'язань;
- зростання додаткових витрат, у тому числі і трансакційних причиною якого є необхідність моніторингу за процесом аутсорсингу то його обслуговуванням.

Результати досліджень. Використання аутсорсингу в економічній діяльності підприємства сприяє суттєвому зниженню рівня трансакційних витрат, що дозволяє успішно впроваджувати таку стратегію для підвищення прибутковості та конкурентоспроможності. Але слід детально вивчати умови його застосування, внаслідок існування достатньої кількості чинників формування ризиків аутсорсингу. З метою уникнення, або зменшення проявів впливу загроз на ефективність господарської діяльності економічних суб'єктів необхідно користуватись методичним інструментарієм, що наявний в сучасній економічній літературі.

Висновки. Підводячи підсумок, слід зазначити, що зменшення трансакційних витрат до мінімуму не є першочерговою задачею використання аутсорсингу на підприємстві. Зрозуміло, що неможливо звести трансакційні та трансформаційні витрати до мінімуму, не погіршуючи при цьому якості кінцевого продукту. Отже зниження трансакційних витрат має бути реалізоване при забезпеченні ефективності використання аутсорсингу шляхом використання дієвих заходів щодо його впровадження.

Список літератури: 1. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики Д. Норт. – М. : Начала, 1997. – 180 с. 2. Коуз Р. Фирма, рынок и право. Р. Коуз. – М.: Дело, 1993. – 192 с. 3. Уильямсон О.И. Аутсорсинг: трансакционные

издержки и управление цепями поставок *О. И. Уильямсон* Российский журнал менеджмента. – 2010. – Т. 8. – № 1. – С. 70-90. 4. *Шепеленко О.* Вплив аутсорсингу на трансакційні витрати суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] *О. Шепеленко, О. Лизунова.* – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/PORTALsoc_gum_Tiru2010_29Shepel.pdf.

Bibliography (transliterated): 1. Nort D. *Instituty, institucional'nye izmeneniya i funkcionirovanie jekonomiki D. Nort.* – M. : Nachala, 1997. – 180 p. 2. Kouz R. *Firma, ryнок i pravo. R. Kouz.* – Moscow: Delo, 1993. – 192 p. 3. Uil'jamson O.I. *Autsorsing: transakcionnye izderzhki i upravlenie cepjami postavok O. I. Uil'jamson* Rossijskij zhurnal menedzhmenta. – 2010. – Т. 8. – № 1. - P. 70-90. 4. Shepelenko O. *Vpliv outsorsingu na transakcijnij vitrati sub'ektiv gospodarjuvannja [Elektronnij resurs] O. Shepelenko, O. Lizunova.* – Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/PORTALsoc_gum_Tiru2010_29Shepel.pdf.

Надійшла (received) 13.11.2014

УДК 330.322:621

С.М. ПЛЯШЕНКО, д-р.екон.наук, проф., Сумський державний університет, Суми;
П.А. ОРЛОВ, д-р.екон.наук, проф., Харківський національний економічний університет ім.С. Кузнеця, Харків
В.М. ГРИНЬОВА, д-р.екон.наук, проф., Харківський національний економічний університет ім.С. Кузнеця, Харків

ШЛЯХИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ПРОТИДІЇ КОНТРАФАКТУ

Розглянуто стан та умови здійснення інноваційної діяльності на машинобудівних підприємствах України. Обґрунтовано основні напрямки комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, серед яких особлива увага приділена ліцензуванню інтелектуальних технологій та власному використанню результатів інноваційної діяльності. Показано, що максимальний економічний ефект машинобудівні підприємства можуть отримати лише при раціональному поєднанні як власного споживання, так і ринкової дистрибуції інтелектуальних технологій при максимальній протидії контрафактній діяльності

Ключові слова: інноваційна діяльність, об'єкти інтелектуальної власності, комерціалізація, машинобудівні підприємства, контрафакт, економічний ефект.

Вступ. В епоху інтелектуальних технологій, які швидко розвиваються, зростаючої кількості витратних проектів в області інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, надзвичайно важливим стає вміння оцінити на ранніх етапах можливі вигоди і збитки від інноваційного проекту, проаналізувати можливі сценарії розвитку подій, обґрунтувати шляхи найбільш ефективного використання результатів інтелектуальної праці творчих працівників, захистити